

Kommentar

Debattinnlegg på inntil 800 ord sendes inn via www.manusnett.no

Hvordan bevare sin uavhengighet

Leger bør være på vakt mot handlinger eller saksforhold som kan være uforenlige med deres uavhengighet. Noen praktiske regler kan være til hjelp for å identifisere trusler mot denne uavhengigheten og til å finne mulige forholdsregler.

Oppgitte interessekonflikter:
Se til slutt i artikkelen

Legens samfunnsmessige funksjon er å være bindeledd og portvakt mellom mange interesser og interessegrupper. Disse interessene er ikke nødvendigvis sammenfallende. Pasientens behov for behandling kan ikke alltid tilfredsstilles innenfor tilgjengelig kapasitet. Trygdekontoret vil gjerne ha innflytelse på hvilke pasienter som kan tre ut av yrkeslivet, og legemiddelindustrien ønsker økt fortjeneste og nye behandlingsmuligheter, noe som medfører økte kostnader i helsebudsjettet. Legers avveininger kan også påvirkes av forholdet til arbeidsgiver, egen inntekt og fremtidige karrieremuligheter. Det er viktig for samfunnet at legen utøver denne bindeledds- og portvaktfunksjonen på en objektiv måte, det vil si at han/hun ikke står i et avhengighetsforhold til noen interessegruppe. Kravene til fagkunnskap er godt regulert i Helsepersonelloven og profesjonens regelverk. Dermed blir kravet til objektivitet først og fremst et spørsmål om uavhengighet.

Når fremstående personer blir konfrontert med tilsynelatende uheldige avhengighetsforhold, tilbakevises ofte anklagene med at personen har høy personlig integritet: Han eller hun vet selv hvor grensen for uakseptabel oppførsel går og ville aldri drømme om å la andre interesser influere de beslutninger som tas. Problemet med en slik argumentasjon er ikke at den er usann. Tvert om, i de fleste tilfeller har personen sikkert ikke gjort noe uetisk. Det ser bare slik ut. Ulempen med personlig integritet er at den

ikke er demonstrerbar. Da står man igjen med en udokumentert påstand om uavhengighet. Dermed er vi nødt til å finne et kriterium som både kan demonstreres og måles. En mulighet er å vurdere hvordan eventuelle avhengighetsforhold ser ut i lys av sunt folkevett og god profesjonsskikk. Dersom en handling ikke tåler dagslys, hjelper det ikke at utøveren hevder å besitte høy moral. Men hvordan skal måleinstrumentet se ut og hvem skal være dommer?

Det kan være klokt å undersøke hvordan en *fornuftig og opplyst* uavhengig tredjepart ville ha oppfattet saksforholdet. Denne imaginære observatøren forutsettes å ha god faglig kompetanse innenfor profesjonen, slik at vedkommende er i stand til å vurdere handlingen på et faglig grunnlag, men må også ha tilstrekkelig «sunt folkevett» til å vurdere mulige interessekonflikter. Handlingen må ses i lys av forutsetningene og informasjonen som forelå på tidspunktet for utøvelsen. Ingen må dømmes på grunnlag av fakta som ikke forelå på handlingstidspunktet.

Et godt utgangspunkt for den enkelte lege er å utøve sin profesjon som om denne imaginære personen alltid er til stede. Hvordan ville vedkommende vurdere handlingen? Tåler den dagens lys? Man bør alltid vurdere handlinger og saksforhold for å se om den/det utgjør en trussel mot uavhengigheten. Slike trusler faller generelt i fem hovedgrupper:

- Egeninteresser kan være en trussel mot uavhengigheten, og i praksis overvurderer mange sin egen evne til å holde seg objektiv. Man kan gjerne hevde sin personlige integritet, men omgivelsene vil se en problematisk kobling, for eksempel mellom medisinforskrivning og sponset tur til utlandet. Mottak av gaver og reisetilskudd, medisinsk behandling av egne ansatte, resultatavhengig lønn og eierandel i klinikk eller legemiddelselskap er andre eksempler på slike trusler.
- Deling av ansvar er et viktig prinsipp i moderne styringsteori. En og samme person bør ikke ha ansvar for både

utførelse og vurdering av et stykke arbeid. Dersom den som vurderer står i avhengighetsforhold til den som utførte arbeidet, foreligger det en trussel.

- Legen bør ikke ensidig ta parti for enkelte personer eller interessegrupper.
- Det er vanskelig å være fullstendig objektiv når man har med slektninger eller venner å gjøre. Selv om man virkelig skulle være det, er det ikke sikkert det ser slik ut for en ekstern iakttaker.
- Man er ikke uavhengig når man gir etter for press, enten det kommer fra en pågående pasient eller en krevende arbeidsgiver.

Dersom man identifiserer en handling eller saksforhold som faller i en av disse gruppene, bør man være svært varsom og helst unngå den utløsende handlingen. For noen typer trusler kan det finnes forholdsregler som gjør det mulig å redusere eller eliminere trusselen. Et eksempel er å levere tilbake en gave eller dele den med hele avdelingen. Et annet eksempel kan være å få en kollega til å gjennomgå arbeidet ved vurdering av eget arbeid eller høy aktivitet på vegne av en part i en sak.

Det er satt spørsmålstegn ved legers uavhengighet. Ingen ønsker denne type oppmerksomhet, som kan føles urettferdig. Man bør være på vakt mot handlinger eller saksforhold som kan være uforenlige med ens uavhengighet. Praktiske regler, slik som beskrevet ovenfor, kan være en hjelp til å identifisere trusler og finne mulige forholdsregler. Det aller beste rådet er likevel å unngå atferd som en opplyst tredjepart kan oppfatte som tvilsom.

Per Andreas Rønsberg
Hyllvegen 2
3408 Tranby

Oppgitte interessekonflikter: Forfatteren er seniorrådgiver i revisjons- og rådgivningsselskapet KPMG AS.